

A JÉG-SPHYNX.

Irtta Jules Verne. Fordította Gaal Mózes.

Junius 23-ikán a legénység fellázadt a kapitány ellen. A lázító a hajó néger szakácsa volt. A kapitányt és még négy matrózt a Bermudák egyik szigetén kitették, s a kapitány fiának az életét csupán egy Dirk Péter nevű matróz mentette meg.

A «Grampus» délnyugati irányban folytatta az útját. A hajóhadnagy vette át a kapitányi tiszteket, s az volt a célja, hogy tengeri rablással foglalkozik majd.

Barnard Ágostnak kezét-lábát összekötötték s egy kabinba bezárták. Ezért nem mehetett le barátjához. Azt mondták neki, hogy csak akkor fogják majd szabadon bocsátani, ha «a briggtöbbé nem lesz brig». Két-három nap mulva sikerült az ifjúknak, hogy kötelékéből egyik kezét kiszabadítsa, aztán a kabin vékony deszkapadlóját keresztülörte s a hajófenékebe hatolt le. «Tigris», a new-foundlandi reáismert. Ekkor támadt az az ötlete, hogy hamarosan néhány sort ír barátjának. E szavakat írta: «A tinta, melylyel írok, vér . . . maradj rejtekhelyeden . . . életedről van szó».

Ezt a papírdarabot, a mint tudjuk, Pym Arthur megkapta. Midőn végső kétségbeesésében éhségtől és szomjúságtól holtra gyötörtén összerokkadt s kezéből a kést kiejtette: e lármán figyelmessé lett barátja odasiétt s életét megmentette.

Tigris sem dühödött még meg egészen. Vízet adtak neki, s attól csakhamar rendbe jött a szegény állat, Barnard Ágost felvitte a hajó fedélzetére.

Ez alatt a matrózok között újra kitört a lázadás. Két pártra szakadtak: az egyik a hadnagyhoz és a kolompós szakáchoz szított; a másik Dirk Péterrel tartott. A két párt összeveszett azon, hogy kalózhajóvá legyen-e a «Grampus» vagy se? A veszekedésből véres verekezés lőn. Néhány matróz életével adózott. Így mindössze Pym Arthurt is ideszámítva, tizenhárom ember volt a hajón.

Másnap rettenetes vihar zúgott végig a tengeren, s e vihar csak július 9-dikén csendesedett le. Dirk Péter elhatározta, hogy a hadnagyot elteszi láb alól, Barnard Ágost megigérte, hogy e szándékában ő is segíteni fogja, hanem Pym Arthurról még ekkor sem szólt senkinek.

Harmadnapra hirtelen meghalt egy matróz. A hadnagyellenes párt meg volt győződve arról, hogy a hadnagy adatott neki mérget. Ekkor a szakács-párton négyen, a hadnagy pártján öten voltak még életben.

Most már idején valónak tartotta Barnard, hogy szóba hozza Pym Arthurt.

Dirk Péter örvendett ennek a váratlan párt-hívének, kiről azonban a hadnagnak világról sem volt szabad tudomást vennie. Pym Arthurnak kitűnő ötlete támadt. Azt ajánlotta, hogy felveszi annak a matróznak a ruháját, a kit minap

állítólag a hadnagy mérgezett meg, s váratlanul megjelenik a hadnagy előtt.

Komor, vaksötét volt az éjszaka.

Dirk Péter, Barnard és Pym fenn voltak a fedélzeten, a többiek a legénységi szobában ittak, beszélgettek; egyik-másik lefeküdt és aludt. A vihar rémitően üvöltött. Ekkor a hadnagy felkiáltott a fedélzetre:

— Hé matróz! küldd le ide Dirket és Barnardot!

Csak hogy az a matróz már nem hallhatta meg a hadnagy parancsát, mert néhány percczel előbb az óriási erejű Dirk Péter derékon kapta és bedobta a tajtékzó, forrongó hullámok közé.

Pym, a megmérgezett matróz ruháját magára öltve, lefelé haladott a létrán s megjelent annak a szobának a küszöbén, melyben a hadnagy és emberei mulattak. A hadnagy abban a pillanatban, mikor a halottnak vélt matrózt megpillantotta, felugrott, rekedten ordított és — holtan rogyott össze.

Pym Arthur, Dirk és Barnard, no meg a new-foundlandi megrémült matrózokra rohantak, s Parker Richardot kivéve, mind lemészárolták. Ennek az egyébként nem sok vizet zavaró matróznak megkegyelmezték.

A hajón tehát négy ember volt. A vihar korbácsolta, a hullámok játszottak a briggel; a fenékben hét láb magasnyira emelkedett a víz, mert több helyütt léket kapott a hajó. Irtózatossá nap s még irtózatossá éjszaka várt rájuk.

A hajó részei egyenként töredezték szilánkokká, s nem volt ember, a ki megakadályozhatta volna. Nincs az a toll, a mely ékesebben le tudta volna írni a Poë Edgar tollánál, hogy mennyit szenvedtek Pym és társai július 14-étől augusztus 7-dikéig. Éhség és szomjúság egyaránt kinozta őket. Végül sorsot húztak, s a szerencsétlen Parkert feláldozták. Társuk húsát emésztették fel . . . A forró égő alatt, hová a hajót a hullámok vetették, szomjúságuk pokolivá lőn . . . Augusztus 1-jén Barnard Ágost meghalt, . . . a 3-dikától 4-dikére menő éjjel a briggt zátonyra jut. Dirk Pétert és Pym Arthurt, a kik a hajóroncs gerendájába kapaszkodtak, a tenger árja viszi oda, a hová neki tetszik . . . Czápák bukkannak fel a tengerből; bálnák csapkodnak a hajóroncsra . . . De ők nem vesznek el. A «Jane» nevű angol hajó jön velök szembe, Guy Vilmos, a hajó kapitánya kihalásztatja mind a kettőt.

Nos, hát még ez sem volna lehetetlenség, ám-bátor a költő izzó fantáziája kimerítette mindazt, a mit emberi elmével el lehet képzelni. A mi azonban most következik, annak már teljességgel semmi alapja nincsen.

A «Jane» október 13-dikán az Eduard-hercege szigetéhez, azután a Crozet-szigetekhez érkezett, végül horgonyt vetett a Kerguelákon.

Itt három hétig fókára vadásztak. A «Jane» kapitánya itt helyezte el azt a bizonyos palaczkba zárt levelet, melyet a «Halbrane» kapitánya állítólag megtalált.

November 22-dikén a hajó elindult a Kergu-

eláktól s Tristan d'Acunha felé vette az útját. Tizennégy nap mulva oda érkezett, egy hétig vesztegelt ott; december 6-dikán folytatta útját (53° 15' déli szélesség és 47° 38' nyugati hosszúság alatt). Célja az volt, hogy (a soha meg nem található, tehát meg sem talált) Aurora-szigetekhez jusson.

December 12-dikén a «Jane» egyenesen a déli sark felé veszi az útját. A 63°-on innen jéghegyek tűnnek fel.

Január 1-jétől 14-dikéig nehéz, fáradságos az út; minduntalan az úszó jéghegyek ellen kell védekezniök; ámde a déli sark-körön átjutnak, s a 81° 21' déli szélesség alatt nyílt tengert fedeznek fel. A levegő hőmérséke itt 47° Fahrenheit (+ 8° 33° Celsius;) a vize nem több, mint + 1° 11° Celsius.

Azt talán mondanunk sem kell, hogy ezeket az adatokat mind a Poë Edgar fantáziája szülte. Mert olyan ember még nem született, a ki ilyen messzire jutott volna.

De ez még mind hagyján! Poë Edgar utasai még tovább is eljutnak. Nyílt tengeren haladnak, madarak óriási csoportja szálla fejük felett; pelikántlőnek le; egy magánosan álló jég-sziklán óriási nagy jegesmedvét pillantanak meg — s végül szigetet fedeznek fel (a 82° 50' déli szélesség és 40° 20' nyugati hosszúság alatt).

Óva intem a térkép-csinálókat, hogy ezeknek az adatoknak a felhasználásában fölötte óvatosak legyenek.

Január 18-ikán egy másik szigetre bukkantak (83° 20' szélesség; 43° 5' hosszúság). A goélette horgonyt vetett. Leeresztettek egy csónakot, Pym és Dirk partra szállottak, s az új szigeten eddig soha nem látott, soha nem hallott bennszülöttekkel találkoztak. Ezeknek az új embereknek az

arcuk bőre koromfekete volt, a fehér színtől irtóztak. Mikor Pymot és társát megpillantották, ilyen kiáltásban törtek ki: «anamoo-moo» és «lamalama». A törzsfő vezetése alatt a hajó fedélzetére mentek és annak egyes alkotó részeit: a korlátot, az árboczokat, a köteleket elkezdették ölelni, csókolni. A jámbor feketék azt hitték, hogy a hajó is, minthogy jár-ke, élő lény.

Ennek a szigetnek Tsalal volt a neve. Geologiai alakulása, növény- és állatvilága egyaránt csodálatot keltett a vakmerő utazókban. A sziget fővá-

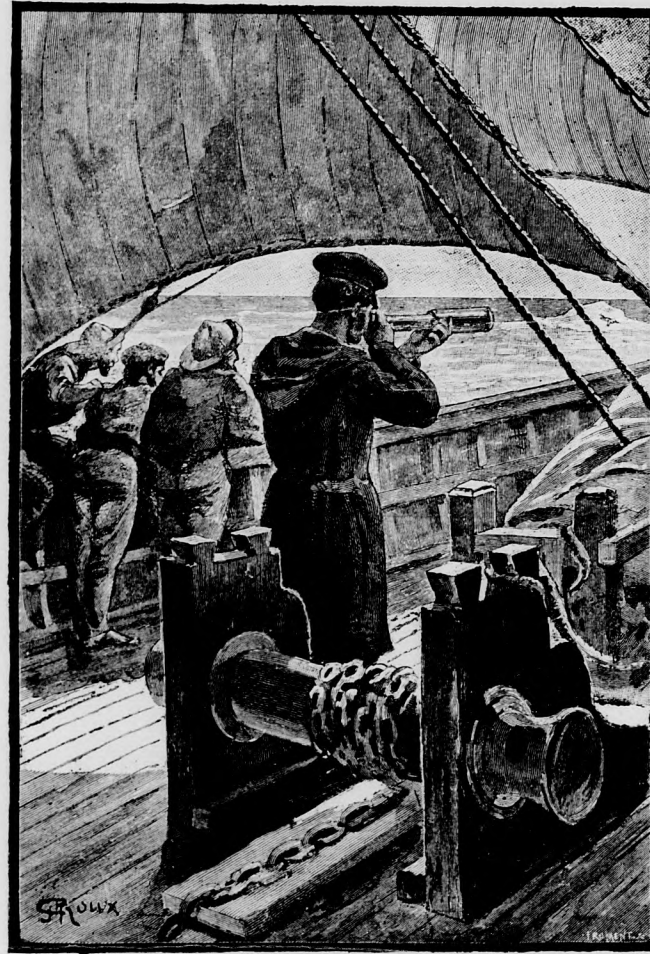
rosa a parttól három mértföld távolságra esett. Fekete állatbőrrel bevont nyomorúságos viskókat láttak a fővárosban az utazók, néhány fekete szőrű juh, s a sertéshez hasonló házi állat lézengett a kunyhók tájékán; szelid albatrosok, buvárcacsák és galapagos-teknősök kákígen számosan voltak.

A főváros neve: Klok-Klok volt, mintegy tizezer ember lakott benne. A törzsfő kalauzolta utazóinkat; a lakosságtól nem kellett ugyan félniök, de valami nagy barátságot még sem kötöttek velök. A hajóskapitány valamelyes mód értekezett a sziget főnökével, s meggyeztek abban, hogy a hajó néhány matróza a tengerparton sátrat üt, ott marad, hogy fókára va-

dászszon, a többiek pedig folytatni fogják majd az utat a déli sark felé. A törzsfő beleegyezett, sőt azt is megigérte, hogy az ő embereit segítségükre fogja küldeni.

Mielőtt azonban a «Jane» elindult volna, még egyszer ellátogattak a fehérarcúak a sziget fővárosába. Egész rakás bennszülött kísérték őket vissza a tengerpart felé. Tekervényes, meredek hegyi utakon kalauzolták, de egyébként semmi gyanura okot nem adtak.

Útközben Pym és Dirk észrevétlenül a mogoró-

WEST JEM VALAMI MOZGÓ TÁRGYAT VIGYÁZOTT.

eserjék közé tértek ki, hogy mogyorót szedjenek. A többiek tovább haladtak. Ez volt a szerencsájuk, mert nem sokkal utóbb ágyúörgéseket, ijedt, haragos kiáltásokat hallottak a tengerpart felől, s mintegy negyedórával utóbb eget-földet meg-rázkódtató robbanást.

Hogy mi történt? . . . Hát a feketebőrűek megtámadták a «Jane»-t. A hajón levők elsütötték az ágyukat, a löpőkamra felrobbant, s ezer meg ezer bennszülött hullott el. Az életben maradtak nyakra-főre elszaladtak a pusztulás színhelyéről, s mind ezt kiáltották: «teke-li, teke-li!»

Pym Arthur és Dirk a tengerparton egy üregben rejtőzködtek három hétig. A bennszülötteknek sejtelmük sem volt arról, hogy a fehérarcúak közül valaki életben maradt. Mogyoróval, kagylóval táplálkoztak, s messze elkalandozni nem mertek. Meggyőződtek arról, hogy csak ők ketten menekültek meg a haláltól, a többiek aligha.

Egyszer, a mint a tenger partjára lopóztak, öt feketebőrű rohant rájuk. Dirk Péter óriási ereje, s a két pisztoly, melylyel fel voltak fegyverkezve, diadalra juttatta őket ebben az egyenetlen viadalban. Négyet megöltek, az ötödiket elfogták. A tengerparthoz kikötve egy hosszúkas lélekvesztőt, holmi rozoga csónakot találtak, azt nyomban lefoglalták, a feketebőrűt is beültették és otthagyták a szigetet.

A déli sark felé vitte őket a tenger árja. Csodálatos egy vidék volt az, jobbra-balra szigetek bukkantak fel, de Pym egyiken sem kötött ki. A rabul ejtett feketearcú irtózva nézett a két ingre, melyeket Dirk és Pym az árboczfára kötöttek ki, hogy a vitorlát pótolják. A víz színe halványfehér volt, roppant sűrű . . . Ennek a fehér víznek a látása még nyomorultabbá tette a feketearcút. Hamú-eső szemetezett alá az égből, mely szintén hova-tovább sűrűbb lett, s a víz hőmérséke rohamosan emelkedett, lassankint olyan forró lett, hogy a kezét sem lehetett belé tenni.

Tizenkét nappal utóbb vaksötétség borult a tengerre, olykor-olykor vakító fehér fény áradt le az égből, s a csónakot villámgyorsan vitte a tenger árja . . . Majd a ködfátyol ritkult s légies, kísértetes alakok rajzottak, imbolyogtak a hig levegőben. A feketearcú lefeküdt a csónakban, s nem akart, nem mert látni semmit. Fejök felett óriási madarak szárnya csattogása, kísérteties «feke-li» — rikoltozása hallatszott szüntelenül. A fekete arcú e rikoltozást hallva — ott maradt mozdulatlanul a csónak fenekén . . . megölte a félelem.

A szédítő gyorsasággal röplő csónak egy vízuhatag örvénye felé közeledett. Oly nagy volt az, mintha az égből a földre zuhanna alá a tájékozó tenger.

Midőn e vízuhatag karjába fogta a csónakot . . . ime a szétfosló ködből hófehér, óriás alak vált ki, arczát sűrű fehér fátyol borította . . .

Eddig van az új-kor egyik legizőbb fantáziájú költőjének csodálatos regénye. Ez a vége, ha ugyan végnek nevezhetjük . . . Nyilván azért

hagyta befejezetlenül, hogy ha majd Pym és Dirk valamikor előkerülnek, az ő tudósításukból meg lehet írni a még hiányzó két-három fejezetet.

VI. FEJEZET.

«Mint egy önmagától fellebbenő szemfedő.»

A «Halbrane»-t a kedvező szél és a tenger árja segítette útjában. Ha ez tovább is így tart, két hét alatt bizonyosan megérkezünk Tristan d'Acunhába. Guy Len nem törődött a hajó járásával, reá bízta egészen West Jemre. Hiszen e tekintetben nyugodt lehetett. Hurliguerly szerint egész hadi flottát el tudott volna a «Halbrane» kapitánya kormányozni, akár behűnyt szemmel is, pedig, a mint tudjuk, West Jem sem éjjel, sem nappal nem szokta a szemét behűnyni.

Guy Len többé nem hozta szóba a Pym históriáját, sőt úgy viselkedett, mintha egyáltalában nem is beszélt volna róla nekem. Helyesen cselekedett, hiszen nagyon nehéz dolog is lett volna az, hogy velem azokat az agyremeket elhitesse. Mert bármint hányom-vetem is a dolgot: a Pym és Dirk déli sarkutazása a Poë Edgar költői képzelő tehetségének sajátságos — mondhatnám: káprázatos terméke.

Guy Len a fedélzeten is ritkán jelent meg, s ha fennállt a hajó-hidon, szeme dél felé révedezett: hosszán, merően nézett oda . . . Ki tudja, mit keresett? . . . Ki tudja, mit látott? . . .

Szeptember 3-dika van ma. Ha valami szerencsétlenség nem éri a «Halbrane»-t, három nap múlva ott kell lennünk Tristan d'Acunhán. Dél előtt a fedélzetnek azon a részén sétálgattam, mely a széltől eléggé védett volt. Kilencz és tíz óra lehetett, West Jem a korlátfához támaszkodva távesővével nézte a tengernek egyik pontját, mintha valami mozgó tárgyat vigyázott volna.

Magam is kezdettem érdeklődni. A matrózok találgatták, hogy vajjon mi lehet. Egyik azt mondta, hogy ezethal, a másik valami hajóroncsnak tartotta. Ámde a böles Hurliguerly, a ki később csatlakozott a matrózokhoz, úgy vélekedik, hogy sem ezethal, sem hajóroncs, hanem uszó jégtömb.

— Lehetetlenség! — vetém közbe csodálkozva.

— Hurliguerlynak igaza van — szólalt meg West Jem — uszó jégtömböt hajt a tenger-ár. Megtörténik néha, hogy még távolabbra is elhossa az ár.

Ezen közben a kapitány is feljött a fedélzetre. A csoportba verődött matrózokhoz közeledett. A hadnagy átadta neki a távesövet.

Guy Len néhány perczig nagyon figyelmesen nézte azt az uszó, fehér tömeget, s aztán megszólalt:

— Úszó jéghegy, a mely szerencsénkre oldalban van. A «Halbrane» egyébként könnyen megadhatná az árát, ha éjjel egy ilyen jégtömegbe ütközne.

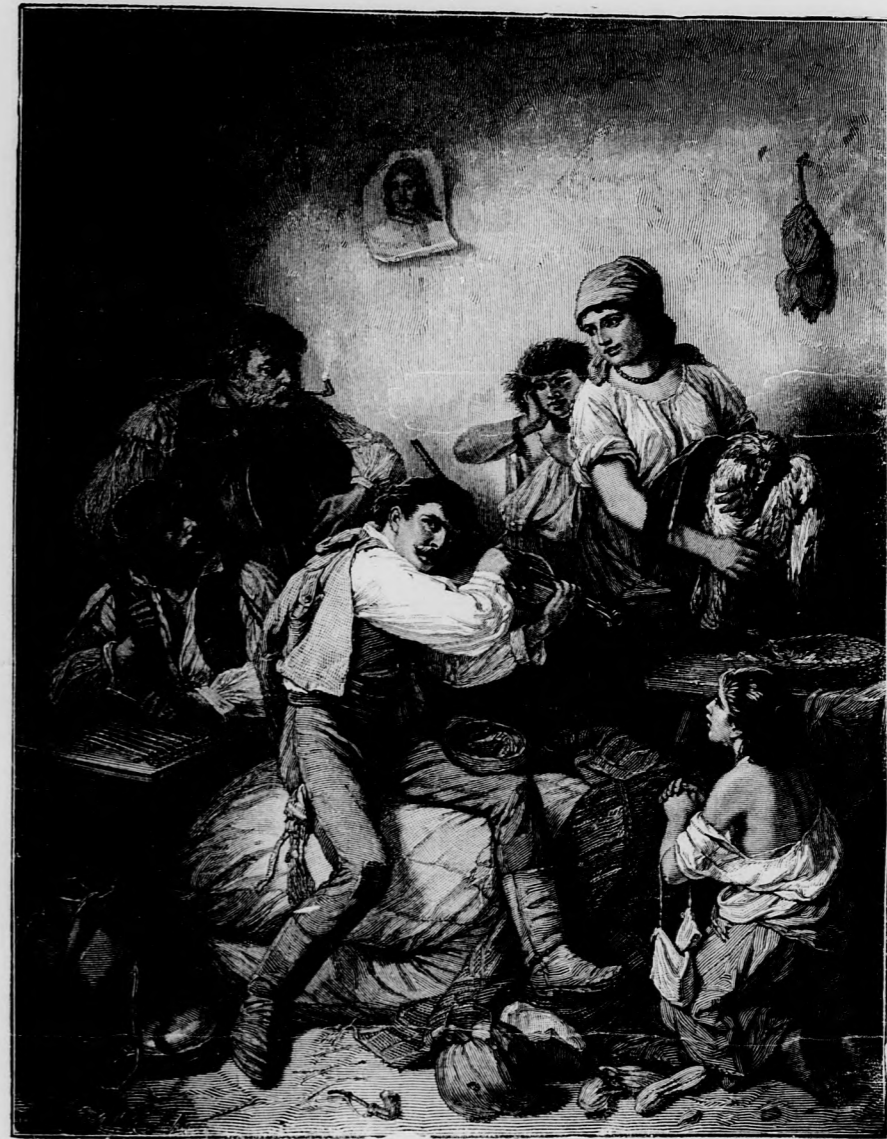
(Folytatása következik)

A CZIGÁNYZENE.

Képpel.

Már akár van igaza Liszt Ferencnek, mikor a cigányzenétől megtagadja a magyar eredetet, akár nincs, annyi bizonyos, hogy semmi sincs úgy a magyar ember lelkéhez növe, mint ez a sajátságos, mélabús, majd tomboló, majd játszian

pályáknak, melyek a kukoricaszár-hegedün kezdődtek s fényes módban, hirnévben értek véget. Nem is képzelhető eredetibb s a maga rendetlenségében költőibb, gondatlanabb élet, mint a cigány muzsikusa, kinek az a szárazfa mindene, élete hű társa, kenyerere megkeresője, bánata megvigasztalója, öröme osztályosa. Az a festőiség, melyet a cigányélet romantikája nyújt, nem

CZIGÁNYZENE.

szeszélyes világa a hangoknak, mely a kopott vonó alól támad életre s élénk varázsolja a puszták búbjos költészetét, az egyszerű szivek keresetlen érzéseit, a kesergő szerelem édesbús szótát. A rongyos, füstös faluvégi kalibák, hol a serdülő cigánylegény az emberi társadalomtól elszigetelve éli koborló félvad életét, sokszor voltak már ragyogó életpályáknak bölesői, élet-

szünt meg azért hálás tárgya lenni a képzőművészeteknek is, s azon a képen, melyet bemutatunk, Grund német festő adja újra vissza annak a titokteljes processzusnak a körülményeit, hogy hogyan születik a cigányzene. A barna fiu, hanyag ülésben a földre vetett szalmazsákon, merengő szemekkel czifrázza a nótát, míg társai, a bögős és a czimbalmos,

figyelve hallgatják. Két kis leány néma csodálkozással lesi a szívhez szóló hangokat, melyeket a négy ujj kicsal a húrokból, s még a fiatal menyecske is elfeledi a kezébe vett baromfit, melyet ebédnek szánt, hogy elandalodjék a nóta bűvös hangjain. Földre ejti önfeledt ábrándjában a legény pipáját is, kalapját pedig térdére fekteti, hogy jobban húzza.

Nincs hivatlan hallgatója a jelenetnek, nincs úri tanuja; csak úgy magának húzza a rongyos művészt, de ez a nóta bizonyosan több érzéssel, több őszinteséggel szól, mintha fényes asztaltársaság előtt ötös bankók vándorolnának a leborított tányérba.

DIÁKÉLET.

Ittam én is a küzdelmek poharából,
S mondhatom, hogy én is szenvedék;
Alig tudnám szerit-számát a sok bajnak,
Melyet vállaimra mért az ég.

. . . A gyermekkor öntudatlan boldogsággal
Sólyomszárnyon fürgén szállt tova;
Mig a Múzsák nem öveztek, bú tövise
Szívemet nem vérzé meg soha.

Kis falunkból, a hol addig hős vitézként
Nagy tetteket vittem végbe én,
Tornyos házak közé jöttem s tudja Isten,
Ott a nyúlnak lelke szállt belém.

Mig szívemben haza-haza szálltam néha,
Könnyem csillant könyvem lapjain.
S ráadásul, ha meglátták könyvezésem,
Eldöngettek lakótársaim.

Az anyag, a földi gondok nem kintak,
Csupa szellem, csupa tűz valék.
Pénz nélkül is boldogultam s nem ártott meg
A szűk ebéd: leves, főzelék.

Mint a hogy az ég szokott, ha felhők járnak,
Úgy lett lelkem vig meg szomorú,
Majd az Aetna súlyos terhe nyomta főmet,
Majd a képzelt babérkoszorú.

Óh és mégis hogy örültem ott a létnek!
Hogy szőttem a jövő terveit!
Éreztem, hogy új világrészt fedezek fel,
Ha munkámban Isten megsegít.

Most az életgondok tengerárja környez,
Álmodozni nem igen lehet . . .
Csak úgy lopva álmodom át néha-néha
Az eltűnt szép diákéveket.

Teveli Mihály.

HÚN-MONDÁK.

A *Tanulók Lapja* számára írta Gaal Mózes.

A hún nép siralma.

Akarjátok tudni, hogy mikép siratta Etelét a hún nép? Szomorú időnek gyászos történetét mesemondó ajkkal elmesélem néktek.

Mint a tűz, ha terjed száraz galyba kapva, s lobogó láng csap fel rengeteg erdőből, láng, mely futó tűzzé nagy sebesen válik: így terjedt el a hír, iszonyatot keltve s mondhatlan félelmet húnok országában:

— Hadúr kebelében boszu gyúlt, Etelére küldött örök-sötét álmot, kezéből kivette győzhetetlen kardját . . . nagy Etele meghalt . . .

Felajdult az ország, sirt apraja-nagyja. Könfösük megtépték, nyirt fejüket verték, s karjukat, arcukat késsel hasogatták, mert ekkora vesztés, ilyen nagy fájdalom el nem fér a szívben, vadul onnan kitör; átkot elegyít az imádságba, s lesz a hang üvöltő szavá, mintha nem is ember, de vadállat volna irtatlan erdőnek nagy sűrűségében.

Sátrak elé gyűlve hangos panaszzal szóval egymást keseríték a kesergő húnok:

— Jaj, nekünk, húnoknak! Etele elvitte húnok dicsőségét, húnok szerencsését, soha nem támad más, ki azt visszahozza. Kiesett kezéből a kormány gyeplője, parancsoló szavát többé meg nem hallja a húnok serege. Vitéz ő két fia: Aladár és Csaba, ha egy testbe szállna mindkettőnek lelke, ketten sem érnek fel az egy Etelével! . . . Milyen egy ember volt, soha . . . soha mását! . . . Csodáját Hadúrnak de hiába várnók, egyszer adta, egyszer, többször már nem adja . . . Etele . . . Etele . . .

Így siránkozott a húnoknak köznépe, mely harezolt Etelével csak közvitéz számban s egyebet sem tett, mint nagyságát csodálta.

Hát hún-kapitányok, a főbkek mit tettek?

Érezték azok is Etele halálát! szava hatalmától megigázva bátor fel-fellázadt néha heves indulatjuk, s tartották Etelét zsarnoknak, nyügösnek; Buda iránt való nyájias érzésből Etelét gyűlölték, s gyilkos kezéhez ők nehezen békéltek: most, hogy ott feküdt tehetetlen, némán, se feddő, se pedig dicsérő szavakra nem nyitva meg ajkát, hej, most sziveikben szájalom felébredt, teljes nagyságában most tudták, érezték, hogy ki volt Etele.

Nagy kiengesztelő a Halál; bemarkol hideg csontkezeivel az emberi szívbe, megszorítja azt és kisajtol belőle égető könnyeket.

Sirtak a fő-húnok. Eszökbe jutának világot alázó véres diadalmak; eszökbe jutott az osztályt

tevő Etele királyi bősége a zsákmányosztásban; keleti, északi, nyugati és déli nagy táborozások; hadi kürt-rivalgás, trombita-harsogás, megriadt ellenség oktalan futása, erőösszemérés, győzelmi áldomás . . . Volt . . . volt . . . soha sem lesz . . .

Etele fiai: Aladár és Csaba, hát ők hogy siratták?

Ők ketten valának a legkedvesebbek mind a többiek közt Etele királynak. Aladárt Krimhilda szülte Etelének, az a szép királyné, kit Burgundiából hozott nagy követség; Csabát déli császár, görög császár lyánya, Honória szülte. Húnok előtt kedvesb az ifjabbik vala, Csaba királyfiú.

Aladár virrasztott apja teteménél, Csaba elzárkózott az emberek elől, s magába temette mérhetetlen fájdalmát. Erős volt a lelke, a csapást kibirta, s nagy gondok bántották: mi lesz majd . . . mi lesz majd? . . .

Húnok országában komoran kelt fel a nap, komoran búcsúzott; vörös palástját sem öltötte magára, mikor feltámadott, mikor lenyugodott: felhőtakaróval, mint sötét fátyollal bevonta az arcát.

Temetésre készült mind az egész ország. Etelét temetve temette magát is . . .

Etele temetése.

Más vezért, ha elhullt a csatamezején, siratták a húnok, aztán mély sirt ástak, oda befektették, melléje temették harezos paripáját, kutyáját, hogy legyen mivel vadat üzzön a másik világon: nyilal telt puzdráját, s görbén hajlott ivét, ő hadi szerszámát. Oszteg a mély gödröt szépen felhantolták, bálványkövet raktak a sirdombra, hogy sok időre szóljon, s késő unokáknak emlékeztetője legyen a vezérre.

Etelét temetni más, szokatlan módon táltos szava inté a hún népet.

Fehér ló jonhából olvasta ki vén pap:

— Hadúr akaratját hallgasd meg, én népem! Etelét királyi pompában temesd el, három koporsóba holt tetemét rejtse, vasból kovácsoltasd az egyik koporsót, mert a világot ő vassal igazta meg; ezüstből készüljön a másik koporsó, harmadik pediglen tiszta szinaranyból, mert ezüstje is volt, mert aranya is volt; hadi zsákmányképpen, jobbágyi adóul ontotta lábához világot minden népe. Sirját Etelének halandó ne tudja, mert hogyha megtudja: gonosz lesz a vége; a Világfájának mély titkú rovása se beszéljen róla.

Igaz szavú táltos így hirdette ki Hadúr akaratját.

Etelvárosába, mint méhek rajzása, úgy tolongott a hún tágas Húnországból. Égető szomjúság volt a kívánsága ezer meg ezernek, hogy még egyszer lássa halotti pompában, selyem sátor alatt kiterítve szépen a húnok királyát.

Fölvonák a sátrat természetes póznákra, fekete bársonnyal belül kiponyvázták, aranylábú, széles nyújtóztató padon el is helyezték királyi ruhában, skófiuvarrottas, arannyal kihimzett királyi palástban, fejére rátették gyémánttól szikrázó, rubintkövel ékes arany koronáját. Melléje fektették legkedvesebb ivét, melynek a fogóját drágakő pitykézte; odatették kardját, melyet hadi sorban lépve mindig hordott; dárdáját is odahozták a fiai, s a mi ür még maradt arany-koporsóban, kincses-háza legszebb ritkaságaival, sárga arany-pénzzel színültig megtölték, csak aztán tették rá koporsó födelét, aranyfejű szöggel leszögezték végül.

Az arany-koporsót behelyezték az ezüst-koporsóba. A mi hely még maradt, azt megtölték vérrel. Hadi paripáját leszúrta a táltos, kedves kutyájának vérént kiontották és a véreket az ezüst-koporsóba mind beléfolyatták, hogy színültig megtelt.

Majd ha álma szakad ott a másvilágon, s koporsójának is felpattan a zára, kikre szüksége van, mind együtt falálja; király lesz ő ott is, mint volt életében, rabszolga parancsát alázattal lesi, mert soknak életét kioltotta kardja, s kiket tisztos harezos hős keze elejtett, szolgálni fogják mind őt a másvilágon.

Az ezüst-koporsót vasburokba zárták, titkos kulesra járt az, ember keze fel nem nyitja annak zárját.

És a selyem-sátrat, melyben koporsója állott Etelének: ezer meg ezer hún körülnyargalásztalobogó sörényű, gyors lábú paripán. Hadi játék volt ez az elhunyt nagy király végtiszteletére, kine kturul-szeme a hármaskoporsó falain is átlát, s gyönyörködik bennök.

Máglya tüze égett, lobogó vörös láng csapott fel az égre, s állt az öreg táltos a nagy máglya előtt két karját emelve Hadúr-esdő arcezzal.

Ezer meg ezer hang jajgatva jajongott, asszony feleségi a hajokat tépték, s a koporsó körül szüzek kara tánczolt, lenge fátyol-ruha tagjaikat fedte. Tizenkét énekes pengetve a kobzot, messzeesengő hangon Etelét, a világ legnagyobb királyát, Hadúr meghihlette jósló szent ajakkal dicsérve-dicsérte.

Távolabb a rónán nyüzsgő szolgák rajban készültek a torra, gulyákat, nyájukat vágta le seré-

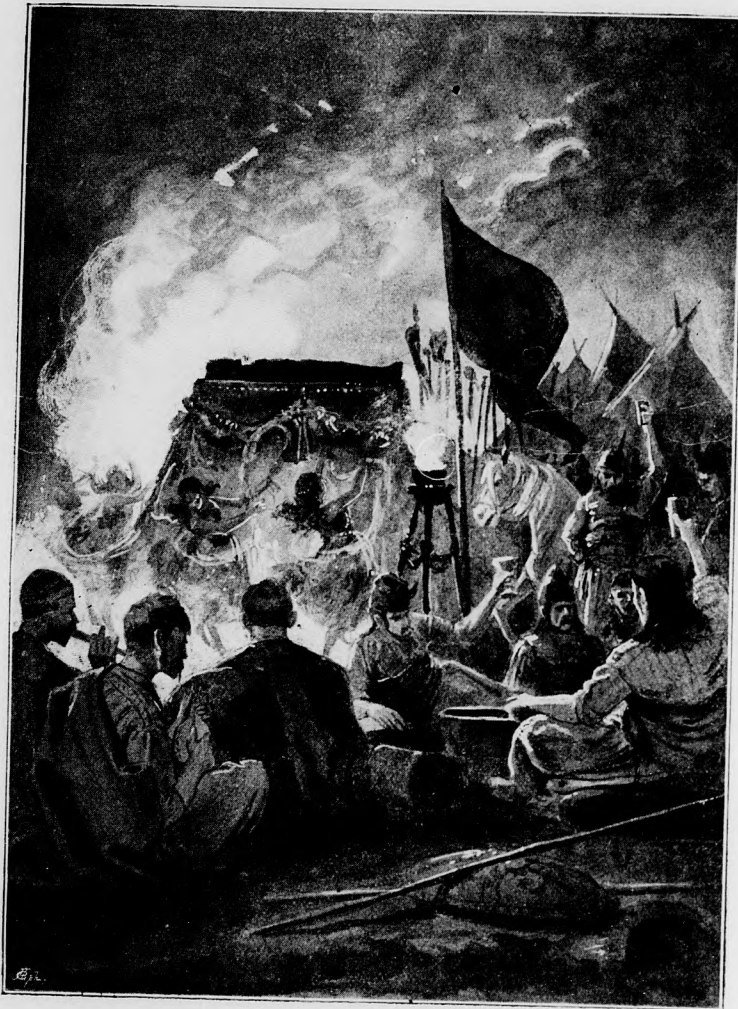
nyen, s műértő kezekkel irhájok' levonták, oszt darabra szelve parázstűz felett izes lakomára előkészítették. Tömlőkben borokat hoztak ezer számra, mert hún szokás szerint halotti tor nélkül ember ez világból ki nem mulhat. Hát még a húnok királya?

Azonközben Csaba, ifjabbik királyfi válogat rabszolgák seregéből ezret, még ezeret aztán, s ötször

madt, s hún földön szakad be nagyobbik folyóba. Napkeleten látta meg e kanyargó Hünbéczre sütő nap születő sugarát, s Hún földön enyész el. Ez lesz temetője Etele királynak.

— Vizbe eresztessem folyó közepében? — tudakolá a hún megihletett arccezal, remegő szavakkal.

— Nem úgy lesz, hű szolgám, elmondom, mint

EZER MEG EZER HANG.

kétezerre növeszti a számuk. Fehérhaju, szólón fukar hún vitézek közül egyre bizza a rabszolgasereget, s titkos nagy parancsot oszt ki éji órán.

Királyfi ezt mondta:

— Reád vár, agg ember, legnagyobb tisztesség, te temesd el titkon királyi apámnak hármaskoporsóba rejtett hült tetemét. Temesd úgy, mint mondom. Délnek indulsz innen, kisebb folyó mentén, mely hún földön forrás-buzogásból tá-

legyen. Utolsó ígéig betöltsed parancsom, mert táltos-kérdezte Hadúr akaratja, hogy halandó ember soha azt ne tudja, hol pihen Etele. Másodnap estére érsz arra a helyre, hol zuhogva árad kisebb folyó habja. Hadúr nyila által sújtott tölgyfa áll ott egy köhajításra, ottan állapodj meg, s vizet az ágyából tereltesd ki ottan, új medret ásson a tízezer rabszolga, oda vezettesd a kisebb folyó vizét. A régi víz medrét tekintsd temetőnek,

közepébe ásass királyi sirvermet, mélyet, nagyon mélyet. Oda béhelyeztesd földnek kebelébe a hármaskoporsót, hantoltasd be földdel, földet megtapostasd, egyenlő tedd a folyó fenekének színével . . . rám hallgass!

— Hallgatlak, királyfi, egyetlen szavadat én el nem szalasztom.

— Azután a vizet régi tág medrébe csak eresztesd vissza, s mit ástak, az ágyat töltsék be serényen, pázsit fedje újra, hogy senki ne sejtse, mi történék ottan. Őrszemed vigyázza a rabszolganevet, egyetlen egynek sem szabad egérutat venni időközben. Mind a hányan voltak, ide visszatérnek, magad is térj vissza. Szájad némább legyen, miként a halotté, kinek Hadúr nyelvét leköté örökké. Így tégy, a mint mondtam!

Szólott ünnepélyes nagy eskü szavával a hűség vén hún:

— Hadúr tüzes nyila szívémen találjon, s átkok átka szálljon minden maradékom fejére, ha szájam egy szót is kiszalaszt fogaim sövényén. Hadúr áldjon-verjen, a mint igaz esküt most esküvék szájam.

Elindult . . . elindult éjjeli sötétben rabszolgasereggel temetési menet. Senki nem kísérte, két fia, asszonyi mind vesztteg maradtak; kit a világdöntő, iszonyatos harcban húnok százezrei büszkén körülvettek — rabszolgák vállain, végső nagy teherként szállott a sírjába.

És hol van az a sir, hol nyugszik Etelenek földi maradványa?

Szöke Tiszát kérdezd, ő ha megmondhatja, vagy tán ő sem tudja . . .

Kergetőzve csillan a víz fodra, villan, ha végigtánczolja pajkos napsugárka, s tova siklik' aztán fardhatatlanul örök nagy időkhig; éjjel holdvilágban sellők, habléányok, tündérek virágból fűzött koszorúkkal kiemelik fejük Tisza kebeléből, s ringvaringatóznak, szellem-ajkon ének lágy hulláma rezdül.

Gyönyörrel a szíve eltelik, ki hallja; tündéri mesének állítja, de abból, mit sellő-ajk mesél, egy hangot sem ért meg ember füle soha . . .

Temetésről jövő rabszolgákat várta ijjas húnokkal a királyfiú készen. Körben körülfogták, nyilzápor zuhogott, s hova ezélhoz ért a gyilkos hegyü vessző: kialudt az élet rabszolga szíveiben. Ott heverték mind . . . mind, némán vérbefagyva.

Köztük feküdt az is, a becsületes hún, ki őket vezette. Maga jószántából vegyüle közéjük, hogy senki ne legyen, ki hirt adna róla: hol vagyon a sírja a világ urának.

Nem is tudta meg azt, nem is tudja meg azt soha . . . soha ember.

Ott pihen valahol a Tisza medrében.

Fölötte hömpölyög Tisza szöke vize, tükör-arczán csillog napsugár, holdsugár, parti tarka virág önképét vigyázza, mikor szellő-szóra fejét bólgatja.

Néha pedig vad tűz szállja meg a Tiszát, tengerre dagadva ágyából föltámad, s bögve neki ront a végtelen rónának s elnyeli mohóan, hogy kétségbeesett kiáltással a nép menekül előle . . .

Ilyenkor talán az Etele haragja hármaskoporsónak falain áttörve pusztító erejét a Tiszának adja, hogy ostora legyen késő unokáknak.

EPIGRAMMOK.

[Logau nyomán.]

I.

Híres család, régi ősök
Többet ér ma — tettnél;
Pedig Mózes megírta már,
Hogy csak porból lettél.

II.

Kiért ejtjük holta után
A legfajobb könyeket?
A ki velünk életében
Legjobbízüt nevetett.

III.

A türelem béket terem,
De véstől sem ment meg:
A kutyak a jó birkának
Bátran neki mennek.

IV.

Tó a népkegy. A mi súlyos,
Azt a mélybe húzza;
Csak a könnyü, tartalmatlan
Libeg rajta úszva.

V.

Igazság van, ó bor benned
S nem méltó a gáncsra,
A ki csak az igazságért
Jár folyton koresmába.

VI.

Megtalálnák, akárhová bújna,
Asinust a füle elárulja.

Teveli Mihály.

A magyar diák természetrajza.

A *Tanulók Lapja* számára.

4

CAPUT V.

Táplálkozás és éghajlat.

Mint minden emberfia, a diák is eszik-iszik — már Homeros ideje óta. A tudomány még nem derítette ki annak okát, hogy miért szeretik jobban a kis diákok a szilárd anyagokat, ellenben a nagyok inkább a cseppfolyósokat (bor, sör, söt «gugyi»). De az tény, hogy az alig 96 centiméter magas diák bámulatos könnyedséggel kebelez be nyolcz darab czipót, főleg ha jobbízúság okából vajjal vannak megkenve; viszont a heted-nyolczadosztályos diák fölséges nyugalommal és minden nehézség nélkül csorgat le nyeldeklijén 2—3 liter bort. A költőietlen kedélyű kvártélyos asszony persze höresögnék (*crietus frumentarius*) nevezi ez első rendbeli művészt, a másikat pedig — minden czikornya kerülésével — malacznak (*sus scrofa domestica*) kereszteli el. Ezek egyébként kivételek, még pedig megengedett kivételek — mondja valamelyik ókori jogtudós.

Általában minden diáknak kitünő emésztő készüléke van, mely arra képesíti, hogy puha és kemény, édes és sós, nedves és száraz étel-nemeket szakadatlan egymásutánban vagy összevisszaságban meneszsen örvénylő gyomrába, a nélkül, hogy e mellett más kellemetlen érzése támadna, mint az üres tálon érzett sajnálkozás. Gyomorgörcs, lidércnyomás, eldugulás vagy más ilyen betegség még sosem fordult elő sem a család körében, sem konviktusban vagy idegen szálláson.

Magától értetődik, hogy a deákoknak megvan a maguk becézett eledele. Valamint a vig seregyének sajtukacszokkal kedveskednek és a kutya hálásan nyalja az ember kezét, ha kövér konzot kapott: ezenképen nem lehet elégedettebben látni a diákot, mint ha «buczi»-ját meg kalbászát adja át az enyészetnek. Az apró népség szívbéli gyönyörűséggel költ el minden néven nevezendő gyümölcsöt és e közben, mint a természet hamisítatlan gyermeke, csak a mennyiségre néz. Az öregebb diákok viszont megható vonzalommal vannak Bacchus adománya iránt és mellette szívesen fogyasztgatják a jóízű hurkákat, a füstölt sonkát meg az otthon készített sajtot, melyek egyetemleg a «hazai» név alatt foglaltatnak össze.

A most felsorolt jófélék azonban csak egyszerű

tápszerek, melyeket nemzedék nemzedék után «magától értetődőknek» tekint. A diák nagy inyencz és kritikája lesújtó a konyha- és étel-rendre nézvést. Gyűlöli a vízben főtt krumpli rendszeres megjelenését még akkor is, ha a házi-asszony művészete meglepő változatosságban találja ezt az asztalra, úgyszintén a savanyú káposztának és répának kolbász nélküli föllépését. Nyíltan kimondja megbotránczozását, ha maradék-húsból készített, új-nak nevezett ételt tesznek elébe. A naptárt kívülről tudja és gyomra harczrakészen köszönti ama napokat, melyeket az egyház és állam vörös betűkkel emelt ki a többiek sorából. Ily napokon a leg-takarékosabb szállásadó is hófehér abroszt terít az asztalra és gőzölgő tálakkal rakja meg. Ezek az úgynevezett *hekatombák*, miket nem ritkán *libatio* követ. S mivelhogy ezen ünnepnapok oly ritkák, a diák soha, de soha sem lakik jól (*plenus venter*) és ismerősöknél ebédre hivatva, vándorsáska módjára pusztit.

Bizonyára mindenki ismeri a jó étvágyú harczfiak «dupla porcióit». Sajnos, ezen áldásos intézmény nincs meg a diákoknál, mert ha meg lenne, irgalmatlanul tönkremenne minden konviktus, minden szállásadó. De sebj! Pótlékul szolgál a szerető anyai kezektől süteményekkel, jófélékkel telegyömösölt küldemény: a «hazai».

Igy növekedik föl a magyar diák, a nélkül, hogy sejtene, mikép a nyolcz bőséges esztendő után jön majd a kurucz-világ! Azért is élvezzék a rózsás ifjúságot, a míg benne vagytok! Úgy legyen!

Az *éghajlatról* voltaképen kevés szót ejthetünk. A diák elviseli a mérsékelt övnek minden előnyét és hátrányát, a nélkül, hogy a barometerre tekintgetne. Elkényeztetett anyámaszszony-katonája csak elenyészően kevés fordul elő; a viharvert, marczona diágyerek fittyet hány szélnek, esőnek és vigan tépáztatja üstökét az orkántól, míg a félénk nyárspolgár riadtan nyomja sapkáját a fejébe és menekül valamelyik ház kapuja alá.

A diák általában kétféle éghajlatot ismer.

Az *egészségtelen éghajlat* (*siroccus examinosis*) ijesztő mértékben mutatkozik, valahányszor a szeretve tisztelt tanár urak nagyszabású kihallgatásokat rendeznek, kivált időszak vége felé. Sok diák menekül ilyenkor, látszólag viruló egészséggel, a betegszobába, a nélkül, hogy czélt érne. Csak a normalis diák (*formica libriperta*) daczol a viharokkal és a kitarítás iránytűjével

szerencsésen átevez a vizsgálatok zátonyain megörvényein. Mások e czélt kínos «biflázás», «magolás» daczára csak ügygyel-bajjal érik el (*bos bubalus*).

Az *egészséges éghajlat* a diáknak mindig kedvez, különösen a két hónapos nagy vakációban. Ennyit a klimáról.

CAPUT VI.

A diákok betegségeiről.

Egészséges és beteg diákokról nem irtak még eddig könyvet, valószínűleg azért, mert kevés diák-betegség van. A legtöbb eset az évharmad vége táján járványszerűleg fellépő *lustusági lázra* (*febris laborans diligentia*) szorítkozik, melynek tünetei gúnyos mosolyra indítják a rászédhetetlen orvost. Az illető patiensnek nagy akaraterővel kell rendelkeznie, hogy nyavalyásnak tünjék föl és így megkapja az engedélyt a lustálkodásra. Ha az orvos netán medecinát írna neki elő, nagy óvatossággal önti ki azt az ablakon.

Gyakran előforduló betegség az *orrvérzés* (*morbus simulans*), mely vehemensen jelentkezik, midőn a tanár úr kinyitja «noteszét», hogy a tanulókat ismereteik előterjesztésére szólítsa föl. Ez azonban legott megszűnik, mihelyt a szenvedő diák a tanterem ajtaján kilép.

Sok csalafinta műszafi irgalmatlan *fogfájást* szinlel, hogy így puhítsa meg a vizsgáztató tanár szívét. Már három nappal a rettegett egzámen előtt felkötö az állát egy hatalmas kendővel; ezt az «argumentumot» azonban menten leveti, mihelyt hazatér.

Másik, szintén gyakori nyavalya a *hascikarás* (*influenza abdominalis*). Ez a baj nagy kedveléssel rohanja meg a kisebb diákokat, kik kiválóbb ünnepnapokon annyi jófélést pusztítanak el, hogy a kosztos néni elszörnyedve pattan fel és küld az orvosért, ki aztán egy a fáraók ideje óta ismeretes háziszerrrel állítja helyre az európai egyensúlyt.

Láthatod tehát, nyájas olvasó, hogy bátor embernek soha sem szabad megijedni attól a valamitől, mit diákbetegségnek neveznek.

AZ ERNYŐK HISTÓRIÁJA. 2

De azért a Nap országában az ernyő már régóta kiváló szerepet játszik a családi életben is, és nemcsak mint a királyi méltóság jelvénye. Legalább kétszáz évvel a keresztény idősámlálás előtt már ismerték s feltalálását egy csinos legenda

Lu-Pán, a híres ács feleségének tulajdonítja, a ki midőn az első ernyőt készítette, így szóló férjéhez: «Te ügyesen építasz házakat az emberek számára, hanem nem vagy képes hordozhatóvá tenni hajlékaikat, ellenben az, a mit én tartok kezemben, ezer mértföldekre is elvihető».

A mi az ernyők újabbkori történetét illeti, erre nézve nem sok adat áll rendelkezésre. Még legkimerítőbb monografia Uzanne francia író könyve: *L'Ombrelle*. Paris 1883. Planché szótárában azonban feltalálhatjuk az ernyőnek a velencei doge körmeneténél használni szokott alakját, 1591-ből. Az is ismeretes, hogy az ernyő a középkorban úgy Spanyol-, mint Olaszországban, s valamivel később Franciaországban is már el volt terjedve, de még csak mint a kiváltságos körök privilegiuma s egyházi és állami szertartásoknál. A doge ernyője már 876-ban említve van mint az államfő hatalmi jelvénye, egész addig, míg III. Adorján pápa engedélye a többi velencei nemesekre is ki nem terjesztette viselését. A mi legjellemzőbb az ernyő ily értelmű szereplésére, az az, hogy a 14. és 15-ik században előadatni szokott olasz misztériumoknál is, melyek a vízőzönt tárgyalták, a szentháromság első személye ernyővel kezében lépett fel.

Mind e régi ernyők terjedelme és súlya akkora volt, hogy három-négy ember is elférhetett alattuk; ezeket természetesen szolgál vitték gazdáik háta mögött, de még a kisebbek is meglehetősen próbára tették a kar emelő erejét, úgy hogy az olasz lovagok kaptak az alkalmon, hogy divatba hozzák a bőreernyők magokkal hordozását lóháton is.

Az olasz ombrello, a spanyol quita solé Franciaországban a legyezőkkel s más tárgyakkal együtt Medici Katalin alatt kapott lábra s nem-sokára rang- és osztálykülönbség nélkül népszerű lett. A 17-ik századbeli francia ernyő majd 4 fontot nyomott. IV. Henrik állítólagos napernyőjét is sokáig őrizték a Hotel de Sully-ben. Ez is nagy méretű, kék selyem ernyő volt, igazi aranyban himzett hosszúkás lilium-motivumokkal. Hogy azért még sem lehetett a napernyő-viselet terjedése rohamos, az kitetszik abból, hogy még 1769-ben is Párisban napernyő-kölcsönző társaság alakult, oly czélből, hogy a Pont-Neuf-ön áthaladó közönségnek napernyőket bocsásson rendelkezésére. A hid mindkét végén ellenőrző hivatal volt felállítva, s a kikölcsönző a túlsó oldalon fizette le a használati díjt.

Lassan-lassan mégis elkövetkezett az az idő,

hogy a mennyire kizárólagos megkülönböztetésére szolgált az ernyő egy időben a magas és legmagasabb köröknek, annyira polgáriassá és demokratikussá válják később a társadalom minden rétegében. És az ipar csak akkor fejtette ki igazán minden ügyességét és leleményét az ernyőgyártás terén, oly alakokat és kombinációkat hozva létre, melyeknek feltámasztása még ma is sok előnnyel kecsegtethetne. A terjedelem mind kisebb méretekre csökkent, úgy, hogy némelyek egész kényelemmel zsebben voltak hordozhatók,

elvéknek, a mennyiben először hozta be a flanel alsó ruhák viselését.

A jelen századnak az ernyő érdekében gyakorolt üdvös befolyását eléggé bizonyítja, hogy 1809-től 1851-ig Franciaországban nem kevesebb, mint százöt szabadalmat kértek napernyő- és esernyő-szerkezetek javítása és tökéletesítése czimén, Angliában pedig 1780-tól 1866-ig 292. Ezek közt voltak felnyitható nyelűek, melyek írószereket tartalmaztak, s voltak a legkisebb, zsebbe való alakba összegyűrhetőek, a minőt az

A KELETKEZŐ TUFA. („A vándor lápok” czimű czikkhez.)

mások pedig háromszög alakban összehajtvá, kalapnagyságban voltak a hón alatt vihetők. Nemsokára az ernyőnek eső ellen való alkalmazása is mindjobban előtérbe nyomult s ez befejezte az ernyő tökéletes átalakulását a felségjog hatalmi jelvényéből a mindennapi élet legközönségesebb használati tárgyává. Az ernyőnek ebben az új minőségében való első szereplését, ha hitelt adhatunk a hagyományoknak, egy angol orvos, Hanway személyével hozzák kapcsolatba, a ki 1756-ban első használt bizonyos olajozott vászonernyőt eső ellen, nemcsak, de sőt egész ruházódásában is úttörője volt a mai higienikus

1806-iki divat mutatott fel. Ez időben kezdtek a rugóra járó napernyők is meghonosulni, melyet 1808-iki divatképeink az akkori viselethez alkalmazva tüntetnek fel.

1862-ben nagy forradalmat idézett elő az ernyők terén az «en-tout cas» föltalálása, mely eső és napsugár ellen egyformán véd s szövetében, himzetében és finoman faragott vagy festett nyelében a legnagyobb változatosságnak enged helyet, a legegyszerűbb bambusztól a legdrágább csipkehuzatokig. A hatvanas évek elején viszont egy igen praktikus újítás kezdett tét foglalni: a lánczsal és horoggal a derékhoz erősíthető

brüsszeli ernyők, a rövid, vaskos bambusz-nyelű Bismarck-ernyők; de fájdalom, csak rövid ideig tartott ez a józan reform is, mely az ellopott vagy elveszett esernyők számát a minimumra szállította alá, s a Bismarck-ernyők csakhamar ismét eltűntek a láthatárról, a mit, tekintve, hogy egy esernyőnél nincs ellophatóbb és nehezebben reklamálható portéka, csak sajnálni lehet.

A mai eső- és napernyők készítésére használt anyagok sokfélesége alig sorolható föl itt. Nyelekhöz fa, érez, nád, halesont, szaru, kauasuk, guttapercha találunk alkalmazást, a fogantyúkhöz pedig csont, elefántcsont, érez, papír-maché, fa, üveg, porcelán, különféle csement és föld-nem, sőt újabban bizonyos lisztkeverék is. Maga a szövet pedig selyem, szőr, pamut, gyapju és

azonban nagyrészt halva született kísérletek maradtak, ellenben a mai gyárosok minden törekvésüket arra irányozzák, hogy ernyőknek a tartósság és erő maximuma mellett a súly minimumát adják s ennek a fáradozásnak köszönhető, hogy a mai legfinomabb francia gyártmányok fél fontot is alig nyomnak.

A VÁNDOR LÁPOK.

Az a jó áldott anyaföld! Mikor elhagyott már minden, ő hű marad, mikor be nem fogad már senki, ő befogad, mikor megrendült alattunk minden, ő ingatlanul, rendületlenül áll lábaink alatt, a melyre bizton építhetjük reményeinknek várait. A szilárd, megingathatlan talaj nem

A VÁNDOR LÁP HAZASZÁLLÍTÁSA.

fűrost, vagy ezeknek keveréke. 1851 óta az alpacea, azaz a perui és chília juh gyapja behozatala közel négy millió ilyen ernyőt hozott forgalomba, de a francia selyem jelentékeny olesőbodása visszaszerezte a selyem nap- és esernyőknek megillető helyét a kereskedelemben, bár újabban számos, tartósságra és fényre a selyemmel vetekedő új gyártmány kapott fel ismét. A szerkezetben is ezerféle fogás váltotta fel egymást: üregek nyelűk dohányzó czélokra, vagy rekeszekkel író- és rajz-szerek, dugóhúzó, tollkés, tör, szurony, pisztoly, golyó és lőpor számára; teleszkopikus nyelűk, lecsüngő szélű ernyők beleillesztett ablakocsákkal, kombinálva séta-botokkal vagy a váll körül gombolt köpennyel; ernyők, melyek szabadon fordulnak meg kellemetlen összeütközés esetén sarkukon, vagy a melyeket semmi szél nem forgathat fel. Mindezek

lesz hozzánk hűtelen soha; a léghajós, ki felhői útjából alászáll, s a tenger hajósa, ki horgonyt vet a parton, egyforma bizalommal veti hitét belé, egyforma örömmel üdvözli a távoli hegyet, az erdőt és mezőt, s a virágzó rét, mely lábai előtt elterül.

És ime! Ez a virágzó rét néha ingovány, a talaj süpped lábai alatt, az anyaföld meging, sőt olykor fölkerekedik vele, s utra kél.

Az a mi szépségekben gazdag s csak az avatatlan szem előtt egyforma alföldünk százzoros példát nyújt erre nekünk. Menjetek csak oda az Őreg vagy a Kolontó vidékeire! Buja tenyészetet találtok egyes helyein, hol a vízi flórának számos faja gyönyörködteti a szemet, a vízi liliom széles nagy leveleit elteríti a partok körül, befedvén vele magát a víz felületét, belül rajta gazdag moha, azután meg a vízi növényzet számos fajai.

S ha ráléptek a puha rétre, elkezd lábaitok alatt süppedni a talaj; a mit szilárd anyaföldnek gondoltatok, abba belé merültök, s víz fakad föl lábaitok nyomán. Csak a révész, a ki gyermek-kora óta él itten, ismeri a járó helyeket. Csak ő tudja az ösvényt, hol egyik zombékról a másikra lépve, el lehet menni, a mely ösvényen a farkas és a róka is a nádas belsejét, a biztos szigetet fölkeresi.

Vagy menjetek el a Sárrét vidékeire. Ott, a hol a megszállott Berettyó elhagyta régi medrét, s a nádasból lett termő föld. Nézzétek meg ezt a termőföldet, melyen néhány év alatt aczélos buza terem. Látni fogjátok, hogy az nem agyag, nem homok, nem tályog, sem semmi ismeretes ilyen anyag, hanem egészen más valami. A kotu az, mint e vidéken nevezik. S tekintetes Békés vármegye, a mely országotat csináltatott ebből a kotuból és az *országut* egy szép napon *elégett*, meg fogja mondani, hogy ez bizony másforma talaj, mint a tűzálló agyag.

Az ecsedi láp vidékén is meggyőződhetek erről, s meggyőződhetek volna kivált ennek előtte. Ott a rét nemcsak süpped, nemcsak feneketlen, hanem útra is kél. Egy-egy nagy vihar elszakít belőle egy darabot, s viszi a szomszédos vidék felé. Ragadja magával a sík vizen, s mikor kijön a gazda, hogy betakarítsa róla a szénáját, látja, hogy rétének hült helye,

— a tó vizén rendet, kaszásokat
Elviszen és velök gyorsan tovább halad

És miként a parttól elszabadult ladik,
A szélről határról-határra hanyatlik.

Mindezek a tünetek korhadó vízi növények által állanak elő. A sás és nádgyökér, a csáté és buzogány-káka, a vízi flóra számos fajja ősszel leszárad, lehull mint minden más tenyészet. Behull a vízbe, s megmarad annak felületén. A szél összehajtja egy rakásra. A tél jege s a bekövetkezett tavasz elkorhasztja egészen, de azért a víz tetején marad. Ott találja a másik ősz, s megint behinti a vízi növények új leveleivel, a nád- és sásgyökér újból csatlakozik hozzá. És így megy ez évről-évre. A korhadó részek ott lebegnek a vizek színén, a szél homokot hoz rájuk a közel vidékekből, s támad a homokból és korhadó növényrészekből a legtermékenyebb talaj-nem, a humus. Növénymagvak is hullanak rá. Elegendő tápláló erőt találnak a talajban, hogy őket fölnevelje, beborítja az egész telepet a tenyészet,

a mikor az még mindig ott lebeg a vizek színén. De lemerül vékony rétege az emberi test sulya alatt, elszakadozik olykor a vihar ütéseire, s tovább uszik és megszáritva porrá éghet.

A mocsár-tengerek korall-szigetjéi ezek a vándor lápok. Ezek a korall szigetek is csak úgy lebegnek a víz színe fölött; kihalt állatok maradványai, melyeknek felületét elborítja a növényzet.

Az alföld mocsáraihoz hasonló ilyen ingoványokat találunk Németországban is, különösen a Keleti tenger partjain. Ott a Weser homokos vidékén, hol a hannoveri határ és Steinhude között a steinhudi tó terül el, az ily vándor lápok sem ismeretlenek. Régi idő óta megemlékezik róluk a történelem. Már Germanicus katonái is megismerkedtek veszélyeivel. Az idistavizusi csata után ide vonultak a germánok csapatai, s midőn a Rajna felől előnyomuló rómaiak ide is elűzték volna őket, csak akkor vették észre a nagy veszedelmet, melylyel e vidék ismeretlen létökre őket fenyegeti, midőn már ott voltak a baj közepében. Sok római jeles lelte halálát az ingoványban, a többiek siettek hazavonulni, hogy soha többé föl ne keressék ezen tájakat.

Itt e vidéken is olyan a vándor láp, mint a mi alföldünkön. Itt is korhadó növényi anyag képezi a talajt, melyen a tenyészet kifejlődik, ez is csak lazán összefüggő vékony réteg, melyet megmetszik olykor a vihar. Itt még gyakrabban, mint mi nálunk. Itt közvetlen közelben fekszik a tenger, s erősebb és gyakoribb a vihar. És mikor egy szép reggel a steinhudi vagy hannoveri lakos kimegy megnézni a széna-rendeket, melyeket előtte való nap kaszált, látnia kell, hogy azok az egész réttel együtt az ellenkező oldalra eveztek át. Hanem utána megy a rétének. Beül a csónakba, s áthajó a sík vizen. Visz magával egy vas boronafogast. Kiveti a rétre, hogy abba belékapaszkodjanak fogai. Azután kötelet ereszt a vizen maga után, átevez vissza, s a rétet odavonszolja megint, a hol volt eddig. A helyben maradt talajon is megerősít egy boronát, a kötelet ahhoz köti, hogy másnap útra ne keljen megint a birtoka.

S van itt, mint minálunk is, nemcsak uszó láp, hanem nyugvó tufa. Ott, a hol a víz kevésbé mély, a növények gyökerei a feneket érik, s a gazdag hajtás évről-évre leszáradva ott korhad el. Az új növény a régi korhadóval egy tömeget képez, mely egész a fenéig ér, s évről-évre szaporodik. A korhadási proceszus tovább folyik,

ha homok és föld keveredik is a tömeghez, mely azt végül egészen körül vonja. A kezdő momentumát képezi egy hosszas proceszusnak, melynek utolsó fejleménye a kösznet szüli. A jövő századok tüzelő anyaga készül általa kicsi mértékben, mint a hogy a mi köszeneink készültek a régen mult évezredek alatt.

AZ ISKOLA VILÁGÁBÓL.

Új zeneiskola. Mint értesülünk, a Ganz-gyári dalárdának, mely a legutóbbi aradi dalárda-versenyen az első díjat nyerte meg, kitűnő karmestere, *Krausz Gusztáv*, a neves zenetanár f. é. szeptember havában középiskolai tanulók részére Budapesten (IX., Csarnok-tér 5. szám, II. 15.) zeneiskolát nyit. A beírások augusztus 26-tól délelőtt 10—1 s délután 3—6 óra közt az intézet helyiségében történnek. A beíratási díj az előkészítő osztályokban 2, a többiekben 5 forint; a tandíj az előkészítő osztályban havonként 5, a többiben 6 forintra van megszabva. Tudakozódní magánál az intézettulajdonosnál lehet. — Részünkről csak ajánlhatjuk olvasóinknak az új iskola látogatását, mivel Krausz Gusztáv tanár urat nemcsak mint kiváló művészt, de mint lelkiismeretes pedagogust is közvetlen ismerjük és a tanítás terén való buzgalmát és kitűnő sikereit egyaránt volt alkalmunk tapasztalni.

Meghosszabbított vakáció. A löcsei áll. főreáliskolának nagy örömet szerzett az odaváló kir. törvényszék. Mint az igazgatóság hivatalosan tudatja, a törvényszéki hivatalnak az iskolába történt elhelyezése miatt ott a beírás csak szeptember 20-án, a tanítás pedig 22-én kezdődik.

VEGYESEK.

A folyékony levegő csodái. Az Urania berlini tudományos színházban nem rég érdekes kísérleteket végeztek a folyékony levegővel, mely látszólag egyre úgy gőzöl, mint a forrásban lévő víz, valójában pedig elpárolgása közben a szomszédos légrétegeket annyira lehűti, hogy ezek víztartalma köddé sűrűsödik és ezáltal a gőzölés illúzióját kelti. A kísérletek nagyon érdekesek és gyönyörű látványt nyújtottak. A hengeralakú edénybe töltött folyékony levegő egy elektromágnes két sarkának behatása alatt meglevenedett, a folyadék tükre közepén bemélyedt, szélein pedig az edény falán fölkapaszkodott. A fluornátrón és sósav, melyeknek a vegyrokonsága oly nagy, hogy rendes hőmérsékben lánggal égve egyesülnek, a folyékony levegő hőfokára lehűve közömbösen feküdtek egymás mellett, míg végre elektromos lámpával újra fölmelegítettvén, az erre alkalmas hőfok beálltával egymást a két anyag szinte elnyelte. Hogy milyen óriási hideg és forróság férnek meg egymás mellett, abból a kísérletből tűnt ki, hogy a folyékony levegővel megtöltött kúpot gyűjtő-lencse gyanánt használva, keresztül-bocsátották rajta a vetítőkészülék villamos lámpájának hősugarait és szívtart lehetett a csaknem 200 fok

hideg lencse gyújtójában, a fagyos üveggel közvetlen közelében meggyújtani.

A folyékony levegőbe mártott vatta rövid ideig a villamos lámpa sugarainak kitéve, sötétben szép zöld fényvel világít, az ólom kemény és ruganyos lesz és éreces csengést nyer. A folyékony levegőbe mártott gummicso üvegekeménységűvé és törékenynyé válik. Titokzatos az a hatás, melyet a folyékony levegő által elérhető hidegségi fokok a vásra gyakorolnak. A lágy vas delejesíthető képessége felére száll le, a kemény vasé pedig ötszöröse emelkedik. Ez a tünet, valamint az, hogy a nagyon lehűtött testek maguktól világítanak, arra engednek következtetni, hogy a nagyon is alacsony hőfokok, habár sok esetben halálos merevséget okoznak is, ezzel nem azonosíthatók. És valamint a magas éjszakra még a félévig tartó éjszakákon is van fény és szín, habár más eredetű, a legalacsonyabb hőfokok is a maguk módja szerint képesek fényt és színt előidézni.

Vízben úszó fémek. Régóta ismeretes és nagyobb fizikai könyvekben is olvasható, hogy bizonyos fémek úsznak a vízben, ha őket a vízbehelyezés előtt jól beszírozzák. Legujabban azonban egy amerikai fizikus a folyadékok felületi feszültségéről végzett vizsgálatai közben úgy találta, hogy fémek beszírozás nélkül is úsznak a vízben, a mi mindenesetre nagyon nevezetes és érdekes buvárlati eredmény. Legelőször különböző vékonyságú alumínium-drótból készült gyűrűről konstataulta ezt a jelenséget. Az alumínium-gyűrű mindenkor úszott a vízben, ha felületé kémiailag tökéletesen tiszta volt. 3·6 mm. vastag alumínium-rúdból készült, 62 mm. átmérőjű és 5·6 gr. súlyú gyűrű némelykor csak perczeig, máskor óráig úszott a vízben. Kezdetben a kísérletező azt hitte, hogy ez a tulajdonság csakis a kémiailag tiszta alumínium sajátja, de vizsgálatai közben arról győződött meg, hogy az összes fémek, kezdve a platinától (melynek a fajsúlya 22) le egészen a mágneziumig (fajsúlya 1·7) úsznak a vízben, ha felületük tökéletesen tiszta. Egy mm. vastag alumínium-, vas-, ón-, réz-, bronz- és ujezüst-drótból készített 50 mm. átmérőjű gyűrűket, melyek mindegyikére 50 mm. hosszú drótot forrasztott, a drótra pedig vékony fémlemezeket. A gyűrűket rendkívül finomra kifényesítve tette vízre és az úszó gyűrű fémlemezére fokozatosan rakott súlyokat. A gyűrűk a víz felületi feszültségének majdnem kétszeresét kibírták, csak a mikor ennél többel terhelte meg őket, süllyedtek alá. Úgy találta, hogy a kémiailag tiszta fémeknek vízben való úszása a felületüket borító levegőrétegtől van függővé téve. Valahányszor 0·4 mm. vastag platinadrótból készített gyűrűt tett vízre, az mindig úszott a vízben. De ha megelőzőleg ugyanazt a gyűrűt vörös izzásig hevítette és közvetlenül a lehűtés után helyezte vízre, az mindenkor alásüllyedt. Ugyancsak mindig alámerült akkor is, ha a vízből kivéve gondosan megszáritotta és mindjárt megint a vízre helyezte. Ellenben ha a megszáritott gyűrű a száradás után legalább is egy negyed óráig levegőn állott és azután került a vízre, mindig úszott. A vörös izzásig fölhevített gyűrűt, ha a lehűlés után egy félórával tette vízre, szintén úszva maradt. Érdekes, hogy kémiailag tiszta üveg tökéletesen ugyanazon jelenségeket mutatott, mint a fémek. Egy mm. vastag és 5 csm. hosszú üvegrudak sokáig úsznak a vízben. A mint azonban megtüzesítik őket és a lehűlés után mindjárt kerülnek vízbe, alámerülnek. A vízben úsznak ellenben, ha a lehűlés után hosszabb ideig maradnak levegőn és azután tétetnek vízre.

FEJTÖRŐ

Jelige: Fejtörő az elme sportja.

Rovatvezető: Csiszár József.

Számtani kérdés:

Egy apa 41 éves, fia 7 éves. Hány év múlva lesz az apa háromszor annyi idős, mint a fia?

Földrajzi kérdés:

Melyik község az Alsó-Fehér vármegyében, a melynek kastélyában gyilkolták meg Martinuzzi (Fráter György) bíbornokot 1551 december 17-én?

Történelmi kérdés:

Ki volt az a császári tábornagy, a ki Básta seregében harezolt Erdélyben s onnan kiűzve 1605-ben Esztergomot védte a törökök ellen? A cseh háborúban Budweisot bevette; Bucquoival egyesülve Mansfeldet Thein mellett 1619-ben megverte. 1620-ban Bethlen G. ellen küldetett s október 8-án Pozsony falai alatt esett el.

Természettudományi kérdés:

Melyik bogár az a hosszúcsápúak családjából, a melynek színe feketebarna, torpajzsa ráncos, oldalt rövid tövissel; tölgyerdőkben gyakori: álcázja nagyon káros?

Megfejtési határidő szeptember 3.

A 33. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése:

Számtani kérdés: Vett 17 sertést, 99 kecskét, 8 juhot vagy 40 sertést, 60 kecskét, 24 juhot vagy 63 sertést, 21 kecskét, 40 juhot. **Földrajzi kérdés:** Arad-tó. **Történelmi kérdés:** Kmety György 1848/49-iki h.-tábornok. **Természettudományi kérdés:** Vereshagyma (allium cepa). **Vegytani kérdés:** Balata. **Irodalomtörténeti kérdés:** Gyöngyössi János. **Lépcsőzetes kockarejtvény:** Név-elő, évelő, velő, elő, lő, ő. **Képrejtvény:**

Mondják, hogy hűtlen lesz egéhez
A csillag, midőn leszaladt,
Igazzá válik az az érzés,
Mint akkor szült a pillanat.

Helyesen fejtették meg: Kovács Lajos, Grimm Aladár, Zsupcsány László, Gretzmacher Jenő, Weichherz Mór, Wollner Ernő, Szécskay Dezső, Szenyowszky Ferencz, Sztolár István, Jakabb Gyula, Hübner János, Fiedler Kálmán, Trojkó Imre, ifj. Miróczky János, Chabada Jenő, Halmi Gyula, Miróczky Árpád, Schenkenberger József, Preil Gyula, Schmid Károly, ifj. Barthonek Károly, Ladomérszky Adolf, Ráth Kálmán, Eckhart Ferencz.

A kitűzött jutalmat, Gaál Mózes «Kard és lant» című illusztrált munkáját Preil Gyula főgymn. VI. oszt. tanuló nyerte el Lovasberény. (Fehér m.)

SZERKESZTŐI TELEFON.

Miróczky Á. A hónapok neveit a magyar ember kisbetűvel szokta ám írni, a levelébe sem rak holmi dírib-darab papirosokat, mint te szoktad. — **Zs. L.** Csak harmadszor kérdezi, hol van a Nemzeti Zenede. Tudja mit? Kérdezzé meg tiszser. Akkor megírjuk, föl-téve, hogy a levele nem lesz olyan gondatlanul kiállítva, mint a mostani. Bizony, szegény, hogy még ilyen nagy deákok sem tudják, mi az illendőség. — **O. G.** Dehogy gondoltuk. Azt se róttuk fel bűnül, hogy a kitalakra figyel. Szükség van arra, tegye máskor is, csak az értelemre is gondoljon. A «Háborog» végső két sora ebben a részben újra hibáz. Nem tudjuk, mit ért rajta, hogy:

«Lelkem, mint a phönix, porrá hamvad el s aztán önpöréből új életre kel». A «Van a levegőben valami» cseng-bong, de csak sejteni sem tudjuk, miről szól? A mai poéták szeretnek ilyen kísérteties, rejtelmes dolgokat írni; csak hogy nem minden jó, a mi divatos és nem mindig magyar. A mi vérünk józan, világosan, értelmesen gondolkodik, költészeté is kerüli az alakatlan, titokzatos homályt, határozatlan hangulatot és a modern poéták erőltetett, ideges hallucinációját: a «titkos» képeket, hangokat, melyek nincsenek sehol. A magyar költészet hagyománya világosságot és egészségességet sürget, olyat, a minő az ön harmadik költeményében, e tiszta, kedves, kristályos szerkezetű dalban nyilatkozik, és mi ennek a művelését tartjuk fontosnak. — Csak magyarok legyünk. — **Velenczébe.** A levelet nem látta el kellő bélyeggel, mi pedig a bírságul rárótt összeget nem voltunk hajlandók kifizetni. — **V. J.** Szolnok. Valamikor magunk is gondolkodtunk e kitűnő humoreszk fordításáról s közléséről, azonban le kellett róla mondanunk iránya, tárgyja miatt. Nem való ifjúsági lapba. Önnél e mellett az a hiba is megvan, hogy Heinzerling Sámuel úr fura kiejtésének hangtani sajátját a németből egyszerűen rávonta a magyarra. A németben «goot» más hatású, mint a magyarban «jóó», más: «As nächts vorgefallen» és «nem történt semmi». Ezt valahogy másképp kell csinálni. Keressen pl. hozzá valami tótót stb. — **Tusculumba.** Vehementer ex membris nonnullis laborantes votis tuis stare nequimus et in tempus saltem praesens minus possumus, sperantes tamen fore ut occasio evolandi non sane nos deficiat. Sed nunc ignari, ubi Francisus noster Alba tempus fallat, summa necessitate urgebimur, non enim an promissa perficiat et ad manus nostras scripta dirigat, licet rebus eiusmodi summopere opus sit apparatus. Si quid ergo tibi in ea causa videatur, pacto nullo negligendum. — **Madarassy László.** Egyszer már megírtuk, hogy a jutalomkönyvek ügyét csak a felelős szerkesztő intézheti el. — **Schl. F.** Letenye. Persze, hogy közöljük. A tudósítástól illetőleg nem nyilatkozhatunk; de azt hisszük, ha bevált a múltban, nines ok rá, mért ne fogadják el a jövőben is?

Önoktató nyelvmesterek bármely nyelvi alapos elsajátítására a

Toussaint-Langenscheidt módszer szerint

ROZSNYAI GYORS NYELVMESTEREI

cíművel megjelent művek, mivel egy-egy kötet nemcsak a legteljesebb, noha rövidre foglalt, valóban megírt nyelvtant foglalja magában, hanem egy pompás társalgási részt is, mely mindazt tartalmazza, a mit utazáskor vagy társaságban tudniuk kell. Eddig megjelentek a: 1. német, 2. magyar, 3. francia, 4. angol, 5. olasz, 6. orosz, 7. spanyol, 8. portugál, 9. latin, 10. román nyelvmesterek. A társalgási részben négy rovat van; a magyar rovat mellett megvan a németje is, azonkívül természetesen a megfelelő nyelv, melyet tanulunk és végre a kiejtésnek rovata, melyben az idegen nyelv hangzását magyar betűkkel visszaadjuk. **Egy-egy kötet ára csak 30 kr.** Bérmentésre 5 krt kérek.

A legjobb, legteljesebb nagy Magyar Sakkkönyv

az, a melyet a világhírű Bilguer és Morphy nyomán magántanulás céljából Akantisz és Rozsnjai szerkesztettek. Mivel ez a legvilágosabban megírt utmutató az elméleti és gyakorlati ismeretek elsajátítására úgy a sakkozás technikáját, mint a dr. Wekerle nyomán megírt gondolkodástanát illetőleg. A kezdetleges játéktól a legmagasabb fokig mesteri módon tanítja a cseljátékokat, a jó hadállás és a roham kivételét. A megérthetést könnyíti 360 ábra. Értékét emeli a 250 mesterjátszma. (Bachmann: Geistreiche Schachpartien szerint elemelve) hozzá még a budapesti millenáris mesterverseny is. Ritkítja párját az a része a műnek, mely: «A problémák tanít» előadja, Berger világhírű «Das Schachproblem» című műve nyomán alapos elmélettel, 160 gyakorlati problémával. Mig ezen válogatott anyag forrásmunkáinak beszerzése legalább is husz forintba kerülne, addig e mű, mely a sakkozás valóságos kincsesháza, fűzve csak 2 frt, díszkötésben 2 frt 50 kr., alkalmat nyújt a sakkozás legmagasabb fokát is elérhetni. Bérmentésre 25 krt kérek.

ROZSNYAI KÁROLY könyvkiadónál, Budapest, IV., Múzeum-körút 15. sz.

Bárki által hirdett új vagy használt könyv vagy köta ngyanazon az áron kapható. Árjegyzék ingyen.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjúsági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	SZERKESZTI	SZERKESZTŐSÉG:
Negyed évre... 1 frt 20 kr.	D. RUPP KORNÉL	Budapest, IX., Soroksári-u. 31.
Fél évre ... 2 frt 40 kr.	főgymnasiai tanár.	KIADÓHIVATAL:
Egész évre ... 4 frt 80 kr.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.	Budapest, IV., Egyetem-utca 4.
Megjelenik minden vasárnap.		Kéziratokat nem adunk vissza.

KI A VIVÁT?

Mire ezeket a sorokat olvassátok, gyerekek, a vakációra már meghúzták a lélekharangot. Az iskolában pedig megszólal az a kis harang, a melynek az én diákkoromban «primusz» volt a neve és a melyet mikor szépen, ezifrán meghúzott Miska pajtás, a «kurátor», — azt beszélték legalább az öregek — a kis harang ezt esengte-bongta, csilingelte: «Gyertek be, rossz esontok, hadd lássák, mit tudtok?»

Bejöttök az iskolába, örege-apraja. És aztán megindul a folyosón, a teremben a szóbeszéd: Ki a vivát? Hej, mert sok szívben dagadoz, rugaskodik az a titkos óhajlás, hogy mikor majd az önképzőkör megalakul, az ő gazdájának a neve is kikerüljön abból az «urná»-ból, a melyből a kinek a nevét egyszer kihúzza a «tisztelet» választók bizalma, egy egész esztendőn keresztül nem lesz közönséges emberfia. Ludas Jani két hete nem bír aludni a nagy vágyakodástól: Rákóczi Samu belesoványodott a szörnyű epekedésbe; csak Csürkös Jancsi tartja magát kegyetlenül. Ki is lehetne más az önképzőkör elnöke, ha nem ő, a ki egy szuszra husz hexametert kivág, ha kell, a ki a múlt évben harmincz darab szonettel virágoztatta föl a társaság munkásságát, a ki, ha verekedni kell, mindig megállja a sarat? Igaz, hogy tanulónak elég rossz tanuló volt mindig, a magyarból és számtanból épp egy paraszthajszálon múlt, hogy meg nem bukott, a magaviseletből pedig csaknem kevésbé szabályszerűbe került... de hát ez mind semmi. A «profanum vulgus», a tisztelt többség rája fog szavazni; Jámbor Pali köszönje meg, hogy mindenből kitűnője van és a professzor urak tenyerükön hordozzák...

Ez a baj, gyerekek. Az, hogy ti lépre mentek a Csürkös Jancsiknak. Hány önképzőkör van ebben az országban, melyben a Csürkös Jancsik játszik a vezérszerepet, a Jámbor Palik pedig odakerülnek az utolsó padba!

És a Csürkös Jancsik kiállnak elétek és a Csürkös Jancsik beszédek tartanak nektek és buzdítanak benneteket, hogy csak előre, munkára, magyarok. És ti nem vágódtok hanyatt nevetve, mikor ezek a naplopók így zengedeznek; és nem bújtok a pad alá pirulástokban, hogy mikor a «munka» nevében összegyűltek, a ti legmunkásabb, legérdemesebb társaitokat az utolsó helyekre kárhóztattatok.

Mondhatom, szép haladás a tökéletesség felé, gyönyörű «önképzés», a melynek már a kezdete orezatlan hazugság, igaz érdekem lábba taposása; reményteljes ifjúság, a mely vezéreivé a léhűtöket választja.

Ne keressétek az okát ebben is, abban is, hogy az önképzőkörök általában kevés sikert tudnak fölmutatni. Regis ad exemplum totus componitur orbis. A milyenek a vezérek, olyan a sereg.

A legjobb, legavatottabb professzori vezetés kárba vész, ha a sereg meg van vesztegetve, ha az ifjúság vezérei hitványak.

Nem oly semmi kérdés tehát most, az év elején, hogy: Ki a vivát?

Komoly, derék fiúk meg fogják azzal becsülni önmagukat, hogy vezéreikké, tisztviselőikké azokat emelik, a kikre az iskola méltó büszkeséggel nézhet: intézetök színét-virágát, a Jámbor Palikat. A Csürkös Jancsik pedig menjenek vezérkedni azok elé, a kiknél különb legények, és seprűztesenek ki az önképzés tisztelretemélt csarnokából.

Ime, ez az én feleletem, gyerekek, arra a kérdésre: Ki a vivát? *A nagybácsi.*